

נספח — עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשע"ז, מס' 75281

נספח: טקסטים
לשאלון עברית: הבנה, הבעה ולשון
לבתי ספר עצמאיים
על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית
75281, קיץ תשע"ז

לפניך שלושה טקסטים.

קרא את שלושת הטקסטים, וענה על השאלות בשאלון המחברת המצורף.

טקסט א

עבודה שבלב

מאת הרב א' שלם

- השאלה היסודית ביותר היא מה תכלית התפילה. ברור שאם נדע זאת ניטיב להבין מדוע קבעו חז"ל את סדרי התפילה כפי שהם מופיעים בסידור שלפנינו, וכיצד יביאו דווקא הם לידי תפילה בהתרוממות הנפש. אין ספק שהתפילה איננה אמירת מילים בעלמא. נהוג לחשוב שהיא נועדה להיות אמצעי לאדם לבקש על עצמו, להסיר צרה מעליו ולבקש מאת ה' למלא את מאווייו. עובדה שאין להכחישה היא שחלק גדול מאוד מן התפילה הוא בקשות בכל תחומי החיים ודברי תודה על אלה שנתמלאו. לפי זה התפילה היא אמצעי להשגת צרכים אלה. אף שיש מן האמות בכך, לא מתקבל על הדעת שזוהי כל האמת. אין די בעובדה זו כדי להסביר את מקומה המרכזי של התפילה ביהדות. הפסוק "והיה אם שמע תשמעו... ולעבדו בכל לבבכם" (דברים, יא, יג) הוא המקור בתורה למצוות התפילה: "איוז היא עבודה שבלב – זו תפילה". מכאן שתמצית עבודת ה' גנוזה בתפילה. וכי ייתכן שבקשותינו לה' לשמור על חיינו ועל רווחתנו הן הדבר העיקרי שבעבודת ה'? וכי זוהי "עבודת הלב" החשובה כל כך? גם תפילותיהם בפועל של גדולי ישראל והמוניו אינן נראות כמאמץ קולקטיבי לשפר את רמת החיים גרידא. רבים מהם התפללו בדבקות נפלאה, אף על פי שצורכי העולם הזה היו רחוקים מהם. מכאן אנו למדים כי אף על פי שתוכן התפילות מקיף את מכלול דאגותיו הארציות של האדם, מונח ביסודה של התפילה עניין עמוק ויסודי הרבה יותר.
- אמנם התפילה היא הדרך לבקש מהבורא שיוציא דיננו לטובה, אבל אין עיקרה להיות אמצעי להסיר צרה, אלא להפך: הצרה היא אמצעי להביאנו להתפלל. האדם נברא עם הרגשה מתמדת של מחסור. שאיפתו הטבעית לשפר את תנאי חייו יוצרת את הדחף לפנות בתפילה אל ה' – וזוהי המטרה. חתירתו הלגיטימית של האדם לרווחה רוחנית וגשמית היא עצתו הנפלאה של הבורא לקרב אליו את בריותיו.
- בתפילה האדם מתמלא הרגשה של אושר ש"קרוב ה' לכל קראיו לכל אשר יקראוהו באמת" (תהלים, קמה, יח). הקרבה אל ה', הדבקות בו, הן בשעת הפלת תחנונינו, הן בברכת ההודאה והשבח, היא היא המטרה של התפילה. אין אפוא כל סתירה בין ריבוי הבקשות על מחסורנו לבין מעלתו המרוממת והנישאה של מעמד התפילה לאלוקים: צורכי הגוף והנפש שלנו והתפילות עליהם הם הסולם לשער השמים. התרוממות הרוח וחווית הקשר בין האדם לבוראו הן הפסגה שנשמת כל אדם בעומקה עורגת אליה. זהו השיא שיכולים אנו לחתור אליו. כל אחד ואחד יכול לפנות אל ה' ישירות בלי שליח ומתווך ולומר: "ברוך אתה ה'..."

* מעובד על פי הרב שלם, א' (תשמ"ח). עבודה שבלב. אל המקורות, חלק שני, עמ' 115-122.

חכמינו ז"ל, שהדגישו את ההכרח בכוונת הלב, הם־הם שערכו את נוסח התפילה; חז"ל שאמרו "העושה תפילתו קבע אין תפילתו תחנונים" (ברכות, ד, ד) הם שיצקו דפוסים קבועים ואמרו שאין לשנות את נוסח התפילה מ"מטבע שטבעו חכמים". אין ספק אפוא שאין סתירה בין הנוסחאות והזמנים הקבועים לבין תפילה כנה מעומק הלב. אדרבא, מִסְדְּרֵי התפילות סללו את הדרך שבה נגיע לתפילה של התעלות והתרוממות הנפש.

התפילה לא נועדה רק לשמש ביטוי להתפרצות רגשות בשעת התלהבות. תפקידה העיקרי והמתמיד הוא לקרב את האדם אל אלוהים ולשמר קרבה זו בחייו. לא ייתכן להשיג מטרה זו בלי קביעות. תפילה בזמנה הקבוע מחייבת את האדם להיעצר ממרוצת חיי היום־יום ולצאת מתוך השגרה אל מציאות אחרת. אם יִשְׁנֶה האדם לתפילה את המעמד הראוי לה, היא תהיה לכוח מרענן ומרכזי בחייו: "ותהיה העת ההיא [של התפילה] לב זמנו ופריו, ויהיו שאר עֲתוּתָיו כדרכים המגיעים אל העת ההיא... ויהיה פרי יומו ולילו השלוש עֲתוּת הַהֵם של תפילה... והסדר הזה מהנפש כסדר המזון מהגוף, מתפלל לנפשו וניזון לגופו, וּמִתְמַדֵּת עליו ברכת התפילה עד עת תפילה אחרת, כהתמדת כוח סעודת היום עד שיסעד בלילה" (כוזרי, מאמר ג, סעיף ה).

נכון שבנוסח הקבוע יש גם דברים רבים שאינם מענייניו של המתפלל בכל שעה, אולם כדאי לשים לב מה הם דברים אלה. אמנם לא תמיד אדם מרגיש שהוא זקוק לתוספת תבונה, אך מה טוב שנוסח התפילה מעמידו במקום הנכון ומחייב אותו לבקש "חננו מֵאַתָּךְ חכמה בינה ודעת". ואילו היינו מחכים שכל יהודי יחוש בצורך שעם ישראל סוף־סוף ייגאל באמת, לא היינו שומעים רבים שהיו חוזרים ומבקשים "וגאלנו גאולה שלמה למען שמך". סביר מאוד להניח שרוב האנשים היו מתפללים על בריאותם ועל פרנסתם, אך כלום היו אומרים זאת בלשון רבים — "רפאנו"? האם היו מסיימים ב"רופא חולי עמו ישראל"? כדאי שכל אדם יתעמק בתפילת שמונה עשרה ויראה כיצד היא מחנכת אותו להתפלל על מה שחשוב באמת, ומרגילה אותו להשתלב בַּכָּל ולא לחשוב רק על עצמו.

כל מה שכתבנו אינו שולל חלילה את ערכה של התפילה הספונטנית שפורצת מלבו של אדם בעת שגואים רגשותיו. אדרבא, תפילות אלה הן מעולות ויקרות, אולם אלה הן תפילות של שעת רצון בחיי האדם ואין בהן כדי לפרנס את נפשו לאורך כל ימי חייו. הדרך השווה לכל נפש היא דווקא זו שתיקנו חז"ל. גם אם מדי פעם בפעם יתפלל אדם תפילה שאין בה רגשת לב, המאמץ החוזר ונשנה להתפלל בכוונה מוליד שוב ושוב תפילות של אמת. אין ספק שדרך זו אף נותנת רקע פורה לתפילות ספונטניות, פרי רגש הגואה על גדוּתוֹ, ומפעם לפעם זוכים לרגע הנכסף, לאותה הארה, לאותה התעלות המתרחשת לפתע תוך כדי תפילה.

טקסט ב

תפילה

מאת הרב יונתן אבר

לא אחת פינו ממלמל תפילה, אנו אומרים את הנוסח, לפעמים אף מבינים את המילים, ולבנו בל עמנו. כולנו מתאמצים להבין את מילות התפילה, אך הבנת המילים בלבד היא החטאת המטרה. עיקר הכוונה בתפילה היא שימת לב שהדברים נאמרים למישהו, והוא מקשיב להם.

כאשר הרמב"ם בהלכות תפילה מגדיר מהי כוונת התפילה אין הוא מזכיר כלל את הבנת המילים אלא אך ורק את העמידה לפני ה': "כיצד היא הכוונה... יראה עצמו כאילו הוא עומד לפני השכינה" (הלכות תפילה, ד, טז). ההגדרה הבסיסית של תפילה היא דיבור אל ה'. מובן שהבנת משמעות המילים היא חלק בלתי נפרד מכוונת התפילה, שהרי אדם המדבר אל מישהו ומקדיש לשיחה את תשומת לבו ודאי מודע לדברים שהוא אומר, אך אין כאן התבוננות במילים בלבד, אלא התרכזות בשיחה המתנהלת עם העומד מולו. על המתפלל לכוון את לבו לשמים, דהיינו להתרכז בידיעה שהוא מדבר אל ה', וה' מקשיב לתפילתו. ככל שהכרה זו תתחזק בלב, הצורך להתאמץ לכוון במילים ילך ויפחת.

בישיבת "כפר חסידים" נכנס אדם לבית המדרש באמצע התפילה והתבונן סביבו, סקר בהשתאות את דמותו של הגאון הצדיק הרב אליהו לופיאן זצ"ל, ויצא. שאלוהו: מה ראית? והשיב: כולם מתפללים, חוץ מזקן אחד בספסל הראשון שמדבר עם מישהו...

* * *

הקב"ה מסתיר את הנהגתו בכסות של סיבות טבעיות: "אתה אל מסתתר" (ישעיה, מה, טו). לעין האדם נראה שהדברים קורים מעצמם בדרך של סיבה ומסובב, אך האמת היא שמאחורי כל מאורע קטן כגדול נמצאת יד ה'. הוא מחיה וממית, מוריש ומעשיר, משפיל גאים ומגביה שפלים.

ההסתרה, ה"הצגה" של דרך הטבע בכל מאורע, נראה מוצלח כל כך, עד כי האדם עלול לשכוח את ה' ולחשוב שהכול טבעי ומקרי. לשם כך הכניס הקב"ה לסדר העולם את התפילה, שבאמצעותה יזכור האדם בכל ענייניו את האמת: ה' הוא המחולל הכול, הוא עילת העילות וסיבת הסיבות. ממנו יש לבקש הצלחה, ואליה יש לפנות בעת צרה. התפילה היא מערכת של קשר בין האדם לבוראו, והקשר הזה הוא המבטיח שאדם לא ישקע בבזבז של העולם הזה, בוז של אמונה ביד המקרה ושקחת ה'.

וזו לשון הרמח"ל בעניין זה: "כפי מה שירבה [האדם] להסתבך בענייני העולם, כך מתרחק מן האור העליון ומתחשך יותר. והנה הכין הבורא יתברך שמו תיקון לזה, והוא מה שיקדים האדם ויתקרב ויעמוד לפניו יתברך, וממנו ישאל כל צרכיו ועליו ישליך ייבו... עד שכאשר יימשך אחר כך כשאר דרכי ההשתדלות... לא יקרא שישתבך וישתקע בגופניות וחומריות, כיוון שכבר הקדים ותלה הכול בו יתברך" (רמח"ל דרך ה', חלק ד, פרק ה).

* מעובד על פי הרב אבר, י' (תשע"ג). תפילה.

מדוע תפילתנו חוזרת מדי יום ביומו בנוסח קבוע שבו אותן בקשות? נציג את השאלה בלשונו של המבי"ט: "דבר קשה בעניין התפילה שנראה דבר בלתי הגון ונאה לשאול שאלה (לבקש בקשה) אחת כמה פעמים, כי לפני מלך בשר ודם אם ישאלו ממנו דבר אחד פעמיים או שלוש יחרה לו על השואל... ואנחנו מתפללים לאל בכל יום, ערב ובוקר וצהריים" (המבי"ט, בית אלהים, שער התפילה פ"ב). התפילה היא עבודה רוחנית שנעשית שלוש פעמים ביום – לא פחות. בעבודת התפילה על האדם לעצור את עסקיו, להתנתק משטף החיים, לעצום את עיניו ולהזכיר לעצמו מי בעל הבית. כשהאדם מבקש בכוונה "ברך עלינו ה' אלוקינו את השנה הזאת" הוא משריש בתוכו את האמת של החיים, שכל מזונותיו של אדם קצובים לו מן השמים, וכל מאמציו הם השתדלות בלבד. בוקר, צהריים וערב האדם חוזר על כך שוב ושוב, וכך נקבעת בלבו ההכרה שאין עוד מלבדו. יש אפוא צורך בשלוש תפילות ביום כדי שלא תשתכח האמונה מהלב בהמולת העולם. הנה כי כן מטרת התפילה אינה רק השגת צרכינו אלא חיזוק האמונה בבורא: "מלבד השגת חפצי לבנו, יש לנו זכות בדבר בהתעורר רוחנו... כי הוא האדון הטוב והמיטיב לנו" (ספר החינוך, תל"א).

לאור האמור לעיל נוכל להבין מדוע אנו מתפללים על צרכינו. לכאורה אם מנע אותם ה' מאתנו ודאי הדבר לטובתנו, ועדיף לנו שלא לקבלם. אלא באמת רצון ה' הוא לתת לנו מטובו – אך רק לאחר שנתפלל אליו, כדי שנוכל לזכות לכל טוב בלי להתרחק ממנו, ובלי לשכוח חלילה מהו מקור הטוב. לפי זה יובן גם כיצד אנו מעזים פנינו לחזור שוב ושוב על אותה בקשה, שהרי כל חזרה נוספת היא חיזוק לאמונה שדבר זה שאנו מבקשים עליו הוא ביד ה'.

ייתכן שתעלה בלבנו השאלה אם יש טעם לפגם בנוסח הקבוע של התפילה. לו יכולנו להתפלל בלשונו, היה נפלא, ומה חבל שאי שם בהיסטוריה תוקן נוסח קבוע לתפילה. אך האמת היא שבזכות אנשי כנסת הגדולה זכינו לנוסח, ובכך לא הפסדנו כלל, אלא אדרבא – הרווחנו רווח גדול⁽¹⁾. בשמים יש כללים מסוימים לקבלת התפילה, ועל כן צריך לדעת כיצד מבקשים בקשות. נשער בנפשנו: אם יש לנו צורך להתרים אדם עשיר לעניין כלשהו, בוודאי נטרח לברר קודם כיצד עלינו לפנות אליו, באילו טיעונים כדאי לדבר על לבו וכו'. קל וחומר בבואנו להציג את בקשותינו לפני מלך נורא, ממית ומחיה – לא יהא מן החכמה לדבר ככל העולה על רוחנו בלי לדעת כיצד פונים, במה פותחים ואיך נפרדים. אם כן מה נפלא הדבר שאנשי כנסת הגדולה שמו בפינו את המילים הנכונות ובסדר הראוי, ואף לימדונו לפרטי פרטים מהי ההנהגה הראויה בשעת העמידה לפני ה', החל מיישור הרגליים וכלה בשלוש הפסיעות שבסוף התפילה.

(1) ואמר בעל הביאור הלכה: "והמה נמנו על כל ברכה בתיבותיה ובצירופי אותיותיה בכמה סודות נעלמות ונשגבות, וכשאנו אומרים דברים אלו כלשונם של כנסת הגדולה, אף שאין אנו יודעים לכוון, מכל מקום עלתה לנו תפילתנו כהוגן, כי התיבות בעצמן פועלים קדושתן למעלה" (ביאור הלכה, סימן קא, ס"ד).

טקסט ג

תפילה

מאת הרב חיים פרידלנדר

התפילה היא עבודה שבלב. אם כן, היה מן הראוי שכל אחד יתפלל בשפתו, ויאמר את מה שחש בלבו שחסר לו. תפילה שכזו היא הראויה להיאמר לפני הבורא כי היא באה מעומק הלב.

אולם בתפילה עצמאית קשה לאדם לרכז את המחשבה שלא תסטה מהנושא. אילו היינו צריכים לחשוב בעצמנו על מה להתפלל, היו הרהורינו מתחלפים ועוברים מעניין לעניין. אין למחשבותינו קיום ויציבות לעמוד על נושא אחד במשך זמן, כי המחשבה מטבעה מהירה מאוד, והיא עוברת במהירות הבזק מעניין לעניין על ידי קשר כלשהו, בלי רצון וכוונה מצדנו. 5

כאשר נשים לב למהלך המחשבה הטבעי שלנו ונעצור את עצמנו לאחר כמה דקות, ואפילו לאחר כמה שניות של הרהורים, נראה שאנו חושבים על דבר אחר לחלוטין ממה שהתחלנו לחשוב. אם נשחזר לעצמנו איך הגענו למחשבה העכשווית נופתע להיווכח שרעיונותינו התהפכו מהר מאוד מהמחשבה הראשונה לשנייה ולשלישית וכך הלאה, והכול בקשר רופף כלשהו בין מחשבה למחשבה, כי 10 המחשבה עפה לנושאים שהדמיון והרצון חפצים בהם, ואינה נשארת בעניין שהשכל רוצה להתבונן בו. על כן תיקנו חז"ל נוסח קבוע לתפילה, ולא השאירו לכל אחד את התפקיד לחשוב מה לומר, כי אז לא היה מרוכז בנושא, ולא היה יכול להתפלל כיאות.

לנבחנים ולנבחנות שלום,

נא לקרוא את ההוראות בעמוד זה ולמלא אותן בדיוקנות. אי-מילוי ההוראות עלול לגרום לתקלות ואף להביא לידי פסילת הבחינה. הבחינה נועדה לבדוק הישגים אישיים, ולכן יש לעבוד עבודה עצמית בלבד. בזמן הבחינה אין להיעזר בזולת ואין לתת או לקבל חומר בכתב או בעל פה.

אין להכניס לחדר הבחינה חומר עזר – ספרים, מחברות, רשימות – פרט ל"חומר עזר מותר בשימוש" המפורט בגוף השאלון או בהוראות מוקדמות של המשרד. כמו כן אין להכניס לחדר הבחינה טלפונים או מחשבים ניידים. שימוש בחומר עזר שאינו מותר יוביל לפסילת הבחינה.

כל חומר עזר שאינו מותר בשימוש, יש למסור למשגיח לפני תחילת הבחינה. לאחר סיום כתיבת הבחינה יש למסור את המחברת למשגיח ולעזוב בשקט את חדר הבחינה.

יש להקפיד על טוהר הבחינות!

הוראות לבחינה

- יש לוודא כי במדבקות הנבחן שקיבלת מודפסים הפרטים האישיים שלך, ובמדבקות השאלון שקיבלת מודפסים פרטי השאלון המיועד לך.
- אם לא קיבלת מדבקה, יש למלא בכתב יד את הפרטים במקום המיועד למדבקת הנבחן.
- אסור לכתוב בשולי המחברת (החלק המקווקו) משום שחלק זה לא ייסרק. מותר לכתוב משני צדי הדף במחברת הבחינה.
- לטייטה ישמשו אך ורק דפי מחברת הבחינה. **אין לתלוש או להוסיף דפים**. מחברת שתוגש לא שלמה תעורר חשד לאי-קיום טוהר הבחינות.
- אין לכתוב שם בתוך המחברת, משום שהבחינה נבדקת בעילים שם.
- אין להוסיף או לשנות שום פרט במדבקות, כדי למנוע עיכוב בזיהוי המחברת וברישום הציונים.

בהצלחה!

17 סמל שאלון 12 رقم النموذج שם השאלון ויחידות לימוד اسم النموذج والوحدات التعليمية הדבק כאן ↑ מדבקת שאלון الصق هنا ↑ ملصقة نموذج امتحان	21 מועד 18 موعد 37 סמל ב"ס 32 رقم المدرسة 31 מס' תעודת זהות 23 رقم الهوية הדבק כאן ↑ מדבקת נבחן (ללא שם) الصق هنا ↑ ملصقة ممتحن (بدون اسم)	מדבקות לנבחן ملصقة ممتحن
--	--	-----------------------------

* הוראות בשפה הערבית מעבר לדף

* التّعليمات باللغة العربيّة على ظهر الصّفحة

חלק ראשון — הבנה והבעה (50 נקודות)

קרא את הטקסטים א-ג שבנספח המצורף, וענה על השאלות בפרקים שלפניך.
הקפד על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

פרק א: הבנת הנקרא (26 נקודות)

ענה על כל השאלות 1-4.

1. עיין בפסקה הראשונה במאמרו של הרב שלם (טקסט א). בפסקה זו הכותב מתעמת עם "קול אחר".
א. נסח את האמירה של "הקול האחר" שהכותב מתעמת אִתָּה בפסקה. (2 נקודות)

ב. בפסקה זו יש משפט שמבטא הסתייגות. משפט כזה עשוי להיכתב גם במאמרי טיעון אחרים.
העתק את המשפט, והסבר את ההסתייגות של הרב שלם בפסקה זו. (3 נקודות)

2. הרב שלם (טקסט א) והרב אבר (טקסט ב) מציינים כי שלוש פעמים ביום האדם עוצר את מרוץ חייו ועומד בתפילה.
הסבר לפי כל אחד מן הכותבים האלה מדוע קבעו חז"ל שיש להתפלל כמה פעמים ביום. (4 נקודות)

3. עיין במאמרו של הרב פרידלנדר (טקסט ג).

א. נסח את הטענה של הרב פרידלנדר המשתמעת מדבריו. (2 נקודות)

ב. הכותב (הרב פרידלנדר) משתמש בשני רכיבי טיעון כדי לשכנע את הקורא.

(1) כתוב את שני הרכיבים לפי הסדר שבו הם נזכרים במאמר.

(2) נסח במשפט אחד את התוכן של כל אחד מן הרכיבים שציינת (סך הכול – שני משפטים).

(5 נקודות)

ג. לטענה שניסחת בסעיף א יש ביטוי גם בדברי הכותבים האחרים.

בחר באחד מן הכותבים (הרב שלם או הרב אבר) וכתוב את הנימוק שלו לטענה זו. (2 נקודות)

4. לפניך קטע מתפילה אישית. קרא אותו, וענה על השאלות שאחריו.

תפילה לחנוכה / חני וינרוט
(כ"ה בכסלו תשע"ב (בארץ החיים, עמ' 42)

[...]

חנוכה הוא זמן נפלא לבקש על מי שאני,
על הבפנים שלי, על בית המקדש הפרטי שלי,
על הממלכות שקמות וגופלות באימפריית העצמי.

תן לי את הכוח לגבור על הטמא שבתוכי.

[...]

תן לי את נס פך השמן הפרטי שלי,
שימשיך וייתן לבערה שבתוכי את החיות, את הכוח,
את הרצון לבעור ולעלות מעלה מעלה,
להפיץ אור וחום,
עוד שנים רבות,
ארוכות וטובות.

א. בשני הטקסטים א-ב הכותבים מזכירים תפילה אישית.

כתוב מה דעתו של כל אחד מן הכותבים (הרב שלם, הרב אבר) על תפילה כזאת. (4 נקודות)

ב. שיר התפילה שלפניך נכתב בעת צרה. אנשים שחווים שמחה או נקלעים לצרה מרגישים לעתים צורך להתפלל תפילה אישית.

איזו תפילה היית מעדיף להתפלל במצבים כאלה – תפילה במילים משלך או תפילה מנוסחת? נמק את תשובתך. (4 נקודות)

ענה על שאלה 5.

[illegible]

חלק שני — לשון (50 נקודות)

בחלק זה שלושה פרקים. עליך לענות על שני פרקים: על פרק א — חובה, ועל אחד מן הפרקים ב-ג.

פרק א: חובה — שם המספר, אותיות השימוש ומילות היחס (10 נקודות)

ענה על שאלה 6.

6. א. לפניך חמישה משפטים.

במשפטים שבהם מודגשים מספרים — כתוב את המספרים במילים.

במשפטים שבהם יש אפשרויות בחירה (שם המספר, מילת היחס, אות השימוש) — הקף את הצורה הנכונה.

(1) האישה השונמית התפללה 271 תפילות,

ומשה / ומשה רבנו התפלל פי 2 יותר ממנה.

(2) בעצרת התפילה בירושלים / בירושלים שהשתתפו בה

17,000 איש ראינו גם אתכן / אותכן.

(3) הברכות: מלכויות, זיכרונות ושופרות הן שלוש / שלוש / שלשת הברכות הנוספות לתפילת מוסף של ראש השנה.

(4) האישה העומדת מאחורין / מאחורין מאריכה מאוד בתפילה.

(5) הוא נאבק עם / ב / נגד מחשבות קשות שהציפו אותו ואיימו לרפות את ידיו.

ב. כתוב את הנטייה של מילת היחס מן בצורת הנוכחות. _____

לפניך שני פרקים: פרק ב – תחביר ופרק ג – מערכת הצורות.
בחר בפרק שלמדת: בפרק ב – תחביר **או** בפרק ג – מערכת הצורות.
בפרק שבחרת ענה על השאלות לפי ההוראות.

ציין את שם הפרק שבחרת: _____

פרק ב: תחביר (40 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על ארבע מן השאלות 7-11 (לכל שאלה – 10 נקודות).

שים לב: בכל שאלה שתבחר, ענה על כל הסעיפים.

7. א. (1) לפניך שני משפטים. קרא אותם, וכתוב ליד כל משפט את הסוג התחבירי שלו: פשוט, מורכב, איחוי (מחובר).

I. אמנם האדם אינו נזקק תמיד לכל הבקשות שבנוסח הקבוע, אולם בקשות אלה מחנכות אותו להתפלל

על הכול ולא לחשוב רק על עצמו. _____

II. גם אם יתפלל אדם מדי פעם תפילה שאין בה רגשת הלב, המאמץ הקבוע להתפלל את אותן התפילות

בכוונה יוליד תפילות של אמת. _____

(2) ציין את הקשר הלוגי המשותף לשני המשפטים. _____

(3) הקשר הלוגי הזה מאפיין מאמרי טיעון.

בכל אחד מן המשפטים I, II סמן את חלק המשפט המבטא את עמדת הכותב.

(4) את עמדת הכותב שבמשפט II הקר במשפט שהקשר הלוגי שבו הוא תנאי.

ב. לפניך שני משפטים מורכבים שיש בהם אותו קשר לוגי. קרא את המשפטים, וענה על הסעיפים שאחריהם.

I. אילו היינו מחכים שכל יהודי יחוש צורך בגאולת עם ישראל במהרה, לא היינו שומעים רבים

המבקשים גאולה.

II. אם יעניק האדם לתפילה את הכבוד הראוי לה, היא תהיה כוח מרענן ומרכזי בחייו.

(1) ציין את הקשר הלוגי המשותף לשני המשפטים. _____

העתק מכל משפט את מילת השעבוד המבטאת את הקשר הלוגי.

משפט I: _____ משפט II: _____

(2) ציין את ההבדל בשימוש בין שתי מילות השעבוד, וכתוב כיצד ההבדל הזה בא לידי ביטוי בפעלים

שבמשפטים.

8. א.

לפניך שלושה משפטים ובהם דרכי מסירה שונות.
קרא את המשפטים, וענה על הסעיפים שאחריהם.

I. חז"ל שאמרו: "אל תעש תפילתך קבע" הם שיצקו דפוסים קבועים לתפילה.

II. נאמר במסכת ברכות: "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש".

III. לדברי המגיד מאוסטרהא, כאשר האדם חושב שהוא מסוגל להניע דברים בעצמו,

הקב"ה כביכול אומר לו: "...נראה לאן תגיע".

(1) ציין את מספרו של המשפט שיש בו יותר מדרך מסירה אחת, וכתוב מה הן דרכי המסירה שבו.

(2) בכל אחד מן המשפטים האחרים תחם את הדברים הנמסרים, וציין מעל כל חלק שתחמת את התפקיד התחבירי שלו.

ב. לפניך משפט מורכב. קרא אותו, וענה על הסעיפים שאחריו.

אם נדע מה תכלית התפילה, ניטיב להבין מדוע קבעו חז"ל את סדרי התפילה כפי שהם מופיעים בסידור שלפנינו.

(1) העתק את מילות השאלה במשפט, וקבע את תפקידן התחבירי.

(2) כל אחת ממילות השאלה שהעתקת פותחת פסוקית.

העתק את הפסוקיות וקבע את תפקידן התחבירי.

(3) מהו תפקידו התחבירי של שם הפועל במשפט?

ג. לפניך משפט.

כאשר הרמב"ם מגדיר מהי כוונת התפילה אין הוא מזכיר כלל את הבנת המילים, אלא אך ורק

את העמידה לפני ה'.

הקור את המשפט במשפט שמני פשוט בעל חלק כולל המבטא את דעתו של הרמב"ם בשאלה מהי כוונת התפילה.

/המשך בעמוד 12/

9. א. לפניך שלושה משפטים המנוסחים בדרכי הדגשה שונות. קרא אותם, וענה על הסעיפים שאחריהם.

I. תפילה ספונטנית שפורצת מלבו של אדם בעת שגואים בו רגשותיו — רב ערכה.

II. שאיפתו הטבעית של האדם לרווחה רוחנית וגשמית היא היוצרת בו את הרצון לפנות בתפילה לבורא.

III. אין התפילה אלא שיחה שהאדם מנהל עם הבורא.

(1) העתק את מספרי המשפטים, וליד כל אחד מהם כתוב באיזו דרך תחבירית מובעת ההדגשה במשפט.

(2) העתק מן המשפטים שתי פסוקיות שיש להן אותו תפקיד תחבירי, וכתוב מהו התפקיד התחבירי

המשותף.

(3) ציין את התפקיד התחבירי של המילים המסומנות בקו במשפטים.

תפילה _____ שיחה _____

(4) במשפט II יש פסוקית מצומצמת.

- תחם את הפסוקית המצומצמת, וכתוב מעליה את תפקידה התחבירי.
- כתוב את המשפט מחדש, והָמִיר את הפסוקית המצומצמת בפסוקית רגילה (את נושא הפסוקית כתוב על פי ההקשר).

- הסבר מהו היתרון בשימוש בפסוקית מצומצמת במשפט זה.

ב. לפניך משפט שיש בו דו־משמעות.

ביקשתי מהגבאי לעבור לפני התיבה.

(1) הסבר מהי הסיבה לדו־משמעות במשפט. בתשובתך השתמש במונחים לשוניים.

(2) כתוב שני משפטים שכל אחד מהם יבטא משמעות אחת של המשפט.

10. א. לפניך ארבעה משפטים. קרא אותם, וענה על הסעיפים שאחריהם.

I. בתפילה נדרשת כוונה, דהיינו התרכזות בדיבור אל ה'.

II. כל המתפללים היו שקועים בתפילה, חוץ מזקן אחד שדיבר עם מישו.

III. כשאדם אומר בכוונה "ברך עלינו את השנה הזאת", הוא מודיע בזה שכל מאמצי הפרנסה

הם השתדלות בלבד.

IV. התפילה בכל עת, ובייחוד בעת צרה, מחזקת את האמונה של המתפלל בבורא עולם.

• העתק מן המשפטים ב את הצירופים שתפקידם התחבירי הוא תמורה.

• ליד כל תמורה שהעתקת ציין את הסוג שלה (הסבר, צמצום, פירוט).

ב. לפניך ארבעה משפטים מורכבים ובהם מילת השעבוד "כי". קרא אותם, וענה על הסעיפים שאחריהם.

I. התפילה שלוש פעמים ביום מקבעת בלב האדם את ההכרה כי אין עוד מלבדו.

II. מתפילותיהם של גדולי ישראל אנו לומדים כי התפילה לא נועדה רק לשיפור רמת החיים.

III. ממראה פניו ניכר כי תפילתו באה מעומק הלב.

IV. אנו פונים לקב"ה בבקשות למילוי צרכינו כי רק הוא יכול לספק אותם.

(1) ליד כל משפט ציין את התפקיד התחבירי של הפסוקית שבו.

(2) נמק במונחים תחביריים את קביעתך בנוגע לתפקיד התחבירי של הפסוקית במשפט I.

(3) הַמְר את משפט IV במשפט איחוי (מחובר). שמור על הקשר הלוגי.

ג. לפניך שלושה משפטים. קרא אותם, וענה על הסעיפים שאחריהם.

I. בשבת וביום טוב אין אומרים מזמור לתודה.

II. גדולה תפילה יותר ממעשים טובים.

III. מי שאכל במקום אחד צריך לברך לפני שיעבור למקום אחר.

(1) העתק את מספרי המשפטים שבהם מובעת סתמיות, וציין בכל אחד מהם באיזו דרך מובעת

הסתמיות במשפט.

(2) מהי המטרה של השימוש בסתמיות במשפטים אלה?

11. א. לפניך חמישה משפטים. באחדים מהם יש בעיית תקינות.
קרא את המשפטים, וענה על הסעיפים שאחריהם.
- I. תפילתנו תעלה מדרגה ככל שמהות ומטרת התפילה יהיו ברורות לנו יותר.
- II. היכולת לבקש עזרה משמים באופן ישיר בכל עניין שאנו זקוקים לו הוא אוצר שנתן לנו הקב"ה.
- III. עיקר התפילה מורכב מפרקי תהילים שהם תפילתו של נעים זמירות ישראל.
- IV. הקב"ה מאזין ומקבל כל תפילה, גם את תפילות הרחוקים ממנו.
- V. לפני התפילה אדם צריך להירגע וליישב את דעתו כדי למנוע מטרדותיו להציף אותו.
- (1) השלם את הטבלה שלפניך: ציין את המספרים של המשפטים שיש בהם בעיית תקינות, העתק את החלק שאינו תקין מבחינה תחבירית, וכתוב את הנוסח התקין של החלק שהעתקת.

מספר המשפט	החלק שאינו תקין	הנוסח התקין

- (2) בחר באחד מן החלקים שאינם תקינים, והסבר במונחים תחביריים את בעיית התקינות שבו.

- ב. לפניך משפט נוסף שיש בו בעיית תקינות.
כמובן שללא נוסח קבוע בתפילה היינו מתקשים להתרכז בה.
- (1) העתק את החלק שאינו תקין במשפט.

- (2) • כתוב את המשפט בצורה מתוקנת בשני אופנים שונים.
• ליד כל אחד מן המשפטים שניסחת כתוב את הסוג התחבירי שלו.

ג. לפניך שני משפטים. קרא אותם, וענה על הסעיפים שאחריהם.

I. ללא ספק, מטרת התפילה אינה רק סיפוק צרכינו אלא גם חיזוק האמונה בבורא.

II. כדי שתפילתנו לא תהיה מלמול מילים ריקות, כדאי שנדע מהי הכוונה היסודית ביותר בתפילה.

- (1) במשפט I יש חלק כולל. סמן אותו, וכתוב מעליו את תפקידו התחבירי.
- (2) במשפט II נתחמו הפסוקיות. ציין מעל כל פסוקית את התפקיד התחבירי שלה.
- (3) במשפטים מסומנות בקו מילים המרמזות על עמדה של הכותב.
- ציין את התפקיד התחבירי של המילים המסומנות בקו.
 - ציין מהי מטרתו של הכותב בשימוש בכל אחת מן המילים.

_____	_____	ללא ספק
_____	_____	כדאי

פרק ג: מערכת הצורות (40 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על ארבע מן השאלות 12-16 (לכל שאלה – 10 נקודות).

שים לב: בכל שאלה שתבחר, ענה על כל הסעיפים.

12. א. לפניך שתי קבוצות של שמות פעולה מבניין הפעיל.

I	II
הַלּוֹאָה	הַלּוּיָהּ
הַשְׁקָאָה	הַשְׁקָיָה
הַשְׁרָאָה	הַשְׁרָיָה

- (1) מהי הגזרה המשותפת לכל שמות הפעולה? _____
- (2) איזו מן הקבוצות אינה בנויה על פי מאפייני הגזרה שצינת? _____
- (3) ציין על פי איזו גזרה היא בנויה. _____
- (4) הבא דוגמה משלך לשם פעולה מבניין הפעיל, השייך לגזרה שצינת בתת-סעיף (3). _____
- (5) המילים בקבוצות מסודרות בצמדים. _____

באיזה צמד שתי המילים נושאות את אותה המשמעות? _____

בחר באחד מן הצמדים האחרים, ושבץ כל שם מן הצמד שבחרת במשפט שיבטא את המשמעות שלו (סך הכול – שני משפטים). _____

ב. לפניך קבוצת מילים: מְלוּי, בְּטוּי, חֲטוּי

הסבר במה דומה קבוצה זו לקבוצה שכתבת עליה בתת-סעיף א (2), ובמה היא שונה ממנה.

ג. לפניך רשימת מילים.

מְחָאָה, מְחַמָּאָה, הַחִיָּאָה

הקף את המילה או המילים מן הגזרה של המילה קְרִיָן.

ד. לפניך משפטים ובכל אחד מהם מודגשת מילה בשתי צורות.

קרא את המשפטים, וענה על הסעיפים שאחריהם.

I. עובדה שאין לְהַכְחִישָׁה / לְהַכְחִישָׁה היא שחלק גדול מן התפילה מורכב מבקשות בכל תחומי החיים.

II. המאמץ החוזר וְנִשְׁנָה / נִשְׁנָה להתפלל בכוונה מוליד תפילות של אמת.

III. התפילה מְגִיעָה / מְגִיעָה עד כיסא הכבוד.

(1) בכל משפט הקף את הצורה הנכונה.

(2) בחר בשתיים מן הצורות שהקפת, ונמק בנוגע לכל אחת מהן את בחירתך.

13. א. לפניך רשימת מלים.

יָעֵד, הִעֲדָתִי, תּוֹדָעָה, יְעוּד עֲדוּד, אוֹהֵל מוֹעֵד, הוֹעֵד, הַתּוֹעֲדוֹת

- (1) הקף את כל המילים מן השורש יע"ד / וע"ד.
(2) לפניך טבלה. מייין בה את המילים שהקפת לשתי קבוצות לפי המשמעות.
כתוב את המשמעות של כל קבוצה.

(3) העתק כל אחת מן המילים שלא הקפת, וכתוב את השורש שלה.

ב. לפניך שני משפטים, ובכל אחד מהם מודגשת מילה.

קרא את המשפטים, וענה על הסעיפים שאחריהם.

- I. ההצלחה מְעִידָה על ההשקעה. _____
II. מְעִידָה וכישלון הן תחנות בדרך להצלחה. _____

- (1) כתוב ליד כל משפט את התפקיד של האות מ"ם במילה המודגשת.
(2) הקף את המילה שהיא שם פעולה, וציין את הבניין שלה. _____
(3) ציין את השורש ואת חלק הדיבור של המילה שלא הקפת. _____
(4) מן השורש שציינת בתת-סעיף (3), גזור מילה בחלק דיבור אחר. _____
ציין את חלק הדיבור של המילה שכתבת. _____

14. א. לפניך ארבעה פעלים: מַפִּיג, מַסִּיק, מַצִּיב, מַקֵּל

העתק את הפועל השייך לגזרת הכפולים (ע"ע). _____

ב. לפניך שתי קבוצות של מילים.

- בכל קבוצה הקף את המילה שהיא מגזרת חסרי פ"נ.
- כתוב את הגזרה המשותפת לשאר המילים בקבוצה.

I. בִּינָה, גִּישָׁה, שִׁיחָה, שְׂיבָה _____

II. לְשָׁבֶת, לְרִשֶׁת, לְדַעַת, לְגַעַת _____

ג. לפניך שני שורשים: נב"ט, נג"ד

(1) מכל אחד מן השורשים כתוב שני פעלים בבניין הפעיל שהמשמעויות שלהם שונות זו מזו (סך הכול – ארבעה פעלים).

נב"ט: _____

נג"ד: _____

(2) בחר בשורש אחד והסבר את המשמעות של כל אחד מן הפעלים שכתבת משורש זה.

ד. לפניך רשימה של פעלים.

צָרַף, צָמַא, חִדָּשׁ, עָשָׂה

- הקף את הפועל היוצא דופן מבחינת הזמן.
- ציין את הזמן של הפועל היוצא דופן. _____
- ציין את הזמן של הפעלים האחרים. _____

15. לפניך שלושה משפטים, ובהם מודגשות מילים.

- (1) השאלה הִיסוּדִית ביותר היא מה תכלית התפילה.
- (2) אין לראות בתפילת הציבור משימה קוֹלֶקְטִיבִית לשיפור רמת החיים החוֹמְרִית.
- (3) שאיפתו הִטְבָּעִית של האדם לשפר את תנאי חייו יוצרת דחף להתפלל אל ה'.

א. כל המילים המודגשות נוצרו בדרך של בסיס וצורן סופי (גזירה קווית), ובכולן התרחש תהליך בשני שלבים: בכל שלב נוסף צורן.
כתוב את שני הצורנים המשותפים לכל המילים, ציין את המשמעות של כל אחד מהם, וקבע אם הוא צורן גזירה או צורן נטייה.

ב. במה שונה המילה קוֹלֶקְטִיבִית משאר המילים המודגשות?

ג. האם המילה תִּכְלִית נוצרה באותה דרך תצורה של כל המילים המודגשות? נמק את תשובתך.

ד. לפניך שני משפטים, ובהם פעלים מודגשים.

כתוב ליד כל משפט את הגזרה של הפועל המודגש.

I. ועד הבית גָּבַה את דמי הוועד מן הדיירים. _____

II. למרות המעמד החשוב והכבוד שהוענקו לו לא גָּבַה לבו. _____

ה. בלשון הדיבור לעיתים נוצרות מילים בדרך משובשת – שלא על פי כללי התצורה.

לפניך שתי מילים כאלה שהשתגרו בשפה.

תוֹבְנָה, מִצָּת

בחר באחת מן המילים, והסבר מה השיבוש שחל בדרך היווצרותה.

16. א. התפילה היא תַּמְצִית עבודת ה'.

(1) ציין את השורש של המילה תַּמְצִית.

(2) משם העצם תַּמְצִית נגזר שורש תנייני. כתוב את השורש התנייני, והבא דוגמה לפועל שנגזר משורש זה.

ב. בספרייה לומדים לְאַתֵּר מידע ולְתַעַד אותו.

לפניך קביעה: שני הפעלים לְאַתֵּר ולְתַעַד הם גְּזוּרֵי שֵׁם, ורק אחד מהם הוא גם תַּנְיִינִי.

נמק את שני חלקי הקביעה.

ג. לפניך שלושה זוגות של מילים. כל זוג נוצר משורש משותף בשני משקלים קרובים.

הַפְעֵלָה

אֲבַחְנָה

אֲבִטְחָה

אֲזַכְרָה

הַפְעֵלָה

הִבְחֵנָה

הִבְטַחָה

הִזְכֵּרָה

(1) מאיזה משקל (הַפְעֵלָה או אֲפַעְעָלָה) נוצרו שורשים תנייניים?

(2) בחר באחת מן המילים שנוצר מהן שורש תנייני, וכתוב מן השורש התנייני פועל סביל.

(3) לפניך זוג מילים נוסף: הִנְחָה אֲנַחָה

האם אפשר לצרף את הזוג הזה לזוגות שלעיל? נמק את תשובתך.

ד. המילה תִּקְדָּדִים יכולה לשמש בשני חלקי דיבור.

כתוב שני משפטים שבכל אחד מהם המילה תִּקְדָּדִים תהיה חלק דיבור אחר.

ליד כל משפט שכתבת ציין את חלק הדיבור.

/בהמשך דפי טיוטה/

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך